

УДК 334.012.64

**СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ МАЛИХ ФОРМ
ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ**

Л.Х. Рибак, кандидат економічних наук

*Розглянуто сучасний стан розвитку малого бізнесу в Україні.
Малий і середній бізнес, малі форми господарювання, підприємництво, зайнятість населення.*

З розвитком інтеграційних процесів в Україні головними суб'єктами ринкової економіки стають суб'єкти підприємницької діяльності, адже са-

ме вони є основою розвитку інноваційного середовища, рушійною силою економіки. Спеціалісти слушно стверджують, що без них не існуватимуть великі підприємства. В Євросоюзі налічується понад 20 млн підприємств малого і середнього бізнесу, які дають понад половину загальної доданої вартості. Кількість населення, зайнятого в малому бізнесі Європи становить близько 70 %.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Теорія, методологія і практика становлення і функціонування малих форм господарювання у процесі ринкових перетворень в аграрній економіці знайшли своє відображення в численних наукових працях вітчизняних учених Ю.Д. Білика, З.С. Варналія, В.М. Гейця, В.К. Збарського, А.П. Кисельова, С. Мочерного, І.І. Лукінова, П.М. Макаренка, М.Й. Маліка, Л.Ю. Мельника, О.Ф. Міщенко, В.Я. Мессель-Веселяка, О.М. Онищенко, П.Т. Саблука, В.В. Юрчишина та багатьох інших. Разом з тим, окремі аспекти цієї багатогранної проблеми залишаються дискусійними і потребують подальшого дослідження. До них належать вивчення особливостей, місця і ролі малих форм господарювання на селі, визначення основних форм на перспективу, оптимізації їх діяльності, удосконалення фінансово-кредитного та інформаційно-консультаційного забезпечення.

Мета дослідження – з'ясувати загальний стан розвитку малого бізнесу в Україні.

Виклад основного матеріалу. Мале підприємництво – дуже тонкий та чутливий сектор економіки, який є найуразливішим для таких несприятливих чинників, як фінансові труднощі, циклічні коливання, інфляція, податковий тиск тощо. Економічний рівень держави, структура національного валового продукту, його якість значною мірою залежать від того, як працюють підприємства малого та середнього бізнесу.

У сталій ринковій економіці частка малого й середнього підприємництва в ВВП ринкових країн становить: у Великобританії – 50–54 %, Німеччині – 50–53, Італії – 57–60, Франції – 55–62, США – 50–52, Японії – 52–55, Україні – 10–15 %.

За даними офіційної статистики, у сфері малого підприємництва в Україні, станом на 1 січня 2011 р. діяли 151,4 тис. підприємств, які забезпечували 7 % ВВП. Водночас, у сусідніх з Україною Чехії, Словаччині та Угорщині, частка малих підприємств у ВВП визначалася на рівні 30–40 % .

В Україні найбільша кількість малих підприємств працює у Києві, на другому місці – Автономна Республіка Крим. Так, на початок 2011 р., в українській столиці кількість малих фірм становила 243 на 10 тис. населення. По областях України статистика була такою: найвищими показники концентрації малого бізнесу в Київській, Дніпропетровській та Донецькій областях (72, 69, 54 підприємства на 10 тис. чоловік населення відповідно), найнижчими – у Рівненській, Чернівецькій та Волинській областях (41, 44, 45 підприємства на 10 тис. чоловік населення відповідно).

Одним із головних завдань розвитку малого підприємництва є вирішення питань зайнятості населення. У країнах ЄС, малий та середній бізнес забезпечує зайнятість 72 % громадян та 63 % ВВП. А в Україні, відпо-

відно, малий та середній бізнес – це лише 6 % зайнятості та 5–6 % ВВП, але, якщо враховувати тіньову економіку, то близько 30 % населення зайняті в малому бізнесі.

Статистичні показники 2011 року свідчать про те, що підприємства скорочують кількість співробітників. Кількість робітників, які були зайняті на малих та середніх підприємствах, зменшилася до 2,07–2,35 млн чол. При цьому, середня офіційна заробітна плата робітників становила 1520 грн, що є нижче за середньомісячну в цілому по економіці (2633 грн). Проте в 2011 р. заробітна плата в малому бізнесі зросла на 22,1%, що більше, ніж у попередньому році, на 12,1%.

Очевидним є те, що концентрація розвитку малого та середнього бізнесу винятково в ніші торгівлі та послуг не забезпечить істотного розширення його бази розвитку та, відповідно, – внеску у створення національного багатства та вирішення проблеми зайнятості.

У 2011 р. також змінилася галузева структура роботи малого бізнесу від 60,3% до 57,7% знизилась частка малого бізнесу, який займався торгівлею. Виросла доля малих і середніх підприємств які стали займатися сільським господарством (з 3,6% до 5,1%), промисловим виробництвом (з 9,1 % до 9,8 %).

Малі форми господарювання на селі охоплюють людей, зайнятих сільськогосподарською працею на особистих подвір'ях, на городах і садових ділянках, міні-фермах, фермерських господарствах, кооперативах, малих підприємствах. Крім того, до малих форм бізнесу в сільській місцевості належить надання послуг (готелі, кафе, автосервіс, сільський туризм та ін.).

Отже, малі форми господарювання на селі як незамінний елемент ринкової економіки роблять певний внесок у загальне виробництво сільськогосподарської продукції, що деякою мірою сприяє економії ресурсів, створює необхідне середовище для розвитку конкуренції, забезпечує зайнятість значної частини населення. Серед інших переваг малих форм господарювання можна виділити: здатність швидкої адаптації до змінних економічних умов, мобільність і гнучкість у прийнятті управлінських рішень, динамічність і запозятливість, цілеспрямованість і наполегливість, творче ставлення до справи, готовність до ризику й уміння ним управляти.

Для ефективного функціонування малих форм господарювання необхідно створити необхідні умови для їх розвитку, основними з яких є: свобода вибору форми господарювання, власність на вироблену продукцію, свобода вибору каналів її реалізації, рівноправність у системі матеріально-технічного забезпечення, рівноправність у сфері державної підтримки (субсидування, кредитування).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Останнім часом в Україні відбулися суттєві зрушення у розвитку малого сектору економіки. Разом з тим, залишаються чинники, які гальмують потенційний розвиток малого бізнесу, зокрема: обмеженість внутрішнього попиту та наявність кризи збуту на внутрішньому ринку у зв'язку з браком вільних фінансових коштів підприємств та зниженням реальних доходів населення; вкрай незначна інвестиційна активність, відсутність переливу коштів з фі-

нансового в реальний сектор економіки; відсутність повної і вірогідної інформації про стан та кон'юнктуру ринку, низький рівень консультаційних послуг і спеціальних освітніх програм, тощо.

Крім того, проблеми ефективного функціонування малих форм господарювання на селі та організації виробництва в них, тісно зв'язані з удосконаленням економічних відносин, формуванням перспективних організаційно-економічних структур ринкового типу.

Список літератури

1. Закон України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

2. Проект Закону України «Про Державний бюджет України 2012» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>

3. Варналій З. Мале підприємництво : Основи теорії і практики : моногр. – 3-тє вид., стереотипне / З. Варналій. – К. : Знання, 2010. – 302 с.

4. Погорелов Ю. С. Моделювання розвитку підприємства / Ю. С. Погорелов // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10. – С. 51–59.

Рассмотрено современное состояние развития малого бизнеса в Украине.

Малый и средний бизнес, малые формы ведения хозяйства, предпринимательство, занятость населения.

In the article modern development of small business status is considered in Ukraine.

Small and midsize businesses, small forms of menage, enterprise, employment of population.